

MUZEJ

Program razvoja kulture Grada Dubrovnika 2026.-2033.

Prilog 3

Usporedna analiza

Kolovoz 2026.

Naziv dokumenta

Program razvoja kulture Grada Dubrovnika
s integriranim programom interpretacije baštine
svjetskog dobra UNESCO-a „Starog grada Dubrovnika“
za razdoblje 2026.-2033. godine
Prilog 3 Usporedna analiza

Naručitelj / Grad Dubrovnik

Autorice / Muze d.o.o.

Dragana Lucija Ratković Aydemir (autorica)
Mirna Draženović (suradnica za participacijski proces)
Mateja Kuka Brkić (suradnica za participacijski proces)
Lucija Biličić (suradnica u području istraživanja)

Sadržaj

Usporedni okvir	5
Svrha usporedne analize.....	6
Évora (Portugal).....	7
Kontekst i obuhvat.....	8
Baštinski fenomeni.....	8
Dionici	9
Kulturni programi i produkcije	9
Interpretacija i očuvanje baštine	9
Financiranje kulture	9
Upravljanje	10
Sinteza i preporuke.....	10
Regensburg (Njemačka).....	12
Kontekst i obuhvat.....	13
Baštinski fenomeni.....	13
Dionici	14
Kulturni programi i produkcije	14
Interpretacija baštine	14
Financiranje kulture	15
Upravljanje	15
Sinteza i preporuke.....	15
Usporedba izazova	17
Usporedni pregled po razvojnim izazovima.....	18
1. Održivost modela financiranja	18
2. Stručni kadar i uvjeti rada	19
3. Prostori za rad u kulturi.....	19
4. Turizam i sezonalnost.....	20
5. Modernizacija baštinske infrastrukture i interpretacije	20
6. Baština i zajednica.....	21
7. Policentrična dostupnost kulture	21
8. Koordinacija kulturnog ekosustava	22

Usporedni okvir

Svrha usporedne analize

Usporedna analiza oblikovana je kao stručna provjera mogućih smjerova za Dubrovnik u odnosu na nalaze iz Analize stanja (Prilog 1.) i Suradničkoga procesa (Prilog 2.), a ustrojena je u dvije komplementarne razine.

Prvu čini dubinska usporedba dvaju europskih gradova čiji su razvojni izazovi srodni dubrovačkima: portugalske Évore kao manjega povijesnoga grada pod snažnim pritiskom baštinskoga turizma i njemačkoga Regensburga kao gusto nastanjene srednjovjekovne jezgre s razvijenim integriranim upravljanjem svjetskim dobrom.

Drugu razinu čini tematski pregled ustrojen prema osam razvojnih izazova prepoznatih u Suradničkom procesu, potkrijepljen nizom kraćih, izvorom potvrđenih primjera iz europske i hrvatske prakse. Tako se uže, dubinsko očitavanje dvaju usporedivih gradova povezuje sa širim, tematski organiziranim pregledom rješenja.

Usporedne osi iz Analize stanja:

- kontekst i obuhvat: prostorna struktura, demografija povijesne jezgre, odnos jezgre i širega gradskog područja te sezonalnost
- baštinski fenomeni: status svjetskoga dobra, izvanredna univerzalna vrijednost, zaštićena povijesna jezgra i odnos materijalne baštine prema suvremenom životu grada
- dionici: gradska uprava, konzervatorska tijela, ustanove, civilni sektor, sveučilišta, turistički akteri i lokalna zajednica
- kulturni programi i produkcije: disperzija kulturnih sadržaja, manifestacije, rezidencijski programi i programi koji povezuju jezgru sa širim područjem
- interpretacija baštine: interpretacijski okviri, digitalni alati,

- posjetiteljska iskustva i načini posredovanja značenja baštine
- financiranje kulture: proračunski modeli, europski izvori, ulaganja u prostore kulture i prenamjena baštinske infrastrukture
- upravljanje: koordinacija kulture, baštine, turizma, prostora i posjetiteljskih tokova te upravljanje rizicima u povijesnoj jezgri

Usporedba zadržava ona poglavlja Analize stanja za koja u odabranim gradovima postoji dovoljno relevantne građe.

Drugi sloj usporedne analize čini tematski pregled po osam razvojnih izazova koji su prepoznati u Suradničkom procesu i koji donosi niz kraćih, izvorom potvrđenih primjera iz europske i hrvatske prakse.

Tematski pregled slijedi ovih osam razvojnih izazova:

- održivost modela financiranja
- stručni kadar i uvjeti rada
- prostori za rad u kulturi
- turizam i sezonalnost
- modernizacija baštinske infrastrukture i interpretacije
- baština i zajednica
- policentrična dostupnost kulture
- koordinacija kulturnog ekosustava

Évora (Portugal)

Kontekst i obuhvat

Évora je za Dubrovnik relevantna kao primjer povijesne jezgre pod pritiskom turizma, depopulacije i funkcionalne prilagodbe baštine, ali i kao grad koji kulturnu strategiju povezuje sa sveučilištem, sporim turizmom, digitalnim alatima i pripremom za Europsku prijestolnicu kulture. Usporedba je posebno korisna za pitanja policentričnosti, revitalizacije jezgre i povezivanja baštine s obrazovanjem.

Povijesna jezgra Évore upisana je na Popis svjetske baštine 1986. godine prema drugom i četvrtom kriteriju kao najbolje očuvan urbano-arhitektonski sklop „zlatnoga doba Portugala”, određen radijalnom morfološkom strukturom unutar zidina.¹

Slično kao u Dubrovniku, status „grada-muzeja” stvara visok pritisak na povijesnu stambenu arhitekturu, pa se stambeni fond ubrzano prenamjenjuje u turističke i hotelske sadržaje, što dugoročno opterećuje integritet povijesnoga tkiva.² Na taj pritisak Évora odgovara institucionaliziranim konceptom „Vagar”, modelom održivoga, sporog turizma usmjerenoga na disperziju posjetitelja i očuvanje lokalnoga načina života.³

¹ UNESCO World Heritage Centre, Historic Centre of Évora (upis 1986., kriteriji ii. i iv.), <https://whc.unesco.org/en/list/361/>

² „Selection Bid Book: Évora 2027, European Capital of Culture, Candidate City” (u nastavku: BID)

³ „Évora 2027: First Progress Report for Monitoring Panel, 2023” (u nastavku: MR)

⁴ Instituto Nacional de Estatística (INE), Censos 2021, podatci za općinu Évora

⁵ BID, odjeljak o depopulaciji povijesne jezgre

⁶ Universidade de Évora, <https://www.uevora.pt/en/study/courses/master-degrees?cod=6154>

Demografski pokazatelji potvrđuju izazov: na razini cjelokupne općine Évora zadržava približno 53.000 stanovnika,⁴ dok je u samoj povijesnoj jezgri unutar zidina zabilježeno izrazito iseljavanje i znatan pad broja stalnih stanovnika, uz visok udio sekundarnih i turističkih rezidencija te funkcionalno praznih objekata.⁵

Stabilizirajuću ulogu ima Sveučilište u Évori, osnovano 1559. godine, fizički integrirano u povijesnu jezgru kroz disperzirane fakultetske odjele, čime stalan priljev studentske populacije osigurava vitalnost javnoga prostora izvan turističke sezone.⁶ Kroz krovni dokument Strateški plan Évore 2030 gradska uprava provodi programe društvene obnove zapuštenih četvrti unutar zidina, koristeći umjetničke rezidencije i prostore kulture kao pokretače ponovnoga naseljavanja.⁷

Baštinski fenomeni

Upravljanje materijalnom baštinom u Évori provodi se pod izravnim nadzorom Glavne uprave za kulturnu baštinu,⁸ što osigurava visoku razinu očuvanosti, ali i stroga regulatorna ograničenja. Ključni je izazov uskladiti rigorozne konzervatorske propise s potrebama suvremenoga života, osobito s energetsom tranzicijom povijesnih zgrada, uz očuvanje njihove vizualne i materijalne izvornosti.⁹

U sklopu europskoga projekta pametnih gradova POCITYF Évora djeluje kao „grad svjetionik” za testiranje rješenja u povijesnim zonama, među njima fotonaponskih stakala, solarne šindre i pametnih nadstrešnica estetski usklađenih s konzervatorskim uvjetima.¹⁰

⁷ „Plano Estratégico de Évora 2030: Relatório Final, junho de 2021” (u nastavku: PE2030)

⁸ UNESCO World Heritage Centre, Historic Centre of Évora (navodi nadležnost DGPC-a), <https://whc.unesco.org/en/list/361>

⁹ Europska komisija, CORDIS, projekt POCITYF (Obzor 2020., br. 864400), <https://cordis.europa.eu/project/id/864400>

¹⁰ Europska komisija, CORDIS, <https://cordis.europa.eu/article/id/410201-pocityf-project-raises-stakes-for-positive-energy-city-transformation>

Dionici

Kulturnom politikom na lokalnoj razini upravlja Općina Évora, točnije njezin Odjel za kulturu i baštinu, ustrojen tako da povezuje prostorno planiranje, upravljanje baštinom i kulturni razvoj u jedinstvenu upravnu cjelinu.¹¹ Za odluke u povijesnoj jezgri ključan je institucionalni trokut lokalne uprave, regionalnih tijela i nacionalne uprave za kulturnu baštinu, čime se konzervatorske smjernice ugrađuju izravno u prostorne planove i planove upravljanja kulturnim turizmom.¹²

Sudioničku dimenziju Évora ostvaruje kroz formalne mreže i savjetodavna tijela, poput Vijeća za kulturu, koja omogućuju izravno uključivanje nezavisnih umjetnika, udruga i građana u definiranje kulturnih prioriteta,¹³ te kroz ustupanje javnih i povijesnih prostora na upravljanje organizacijama civilnoga društva, čime prostori unutar zidina zadržavaju društvenu i javnu funkciju usmjerenu na lokalnu zajednicu.¹⁴

Kulturni programi i produkcije

Za operativno vođenje projekta Europske prijestolnice kulture grad je s partnerima osnovao namjensko tijelo, Udrugu Évora 2027, koja djeluje izvan rigidnih okvira klasične uprave i omogućuje bržu i fleksibilniju provedbu.¹⁵

Proces kandidature i pripreme za 2027. godinu osnažio je lokalni kulturni sektor kroz programe izgradnje kapaciteta djelatnika u kulturi, s naglaskom na privlačenje europskih sredstava, međunarodnu koprodukciju i razvoj publike.¹⁶

¹¹ „Opções do Plano e Orçamento 2025” (u nastavku: OPO2025)

¹² MR, državna proračunska obveza za projekt

¹³ OPO2025

¹⁴ BID

¹⁵ MR

¹⁶ MR

Interpretacija i očuvanje baštine

Sveučilište u Évori razvilo je napredne metodologije trodimenzionalnoga laserskog skeniranja i fotogrametrije za digitalnu rekonstrukciju i vizualizaciju ugrožene arhitektonske baštine, čime se stvara podloga za preventivnu konzervaciju.¹⁷ Kroz novije istraživačke inicijative grad uvodi digitalne alate za simulaciju i upravljanje tokovima kulturnoga turizma te predviđanje utjecaja klimatskih promjena na materijalnu baštinu.¹⁸

Na Sveučilištu je ustrojen specijalizirani program koji povezuje upravljanje baštinom s digitalnom humanistikom i osposobljava stručnjake za primjenu geoinformacijskih sustava, nedestruktivnih metoda istraživanja i razvoj interaktivnih aplikacija namijenjenih edukaciji zajednice i posjetitelja.¹⁹ U skladu sa smjernicama platforme Europeana, Évora razvija otvorene digitalne arhive i platforme društvene inovacije koje gejmfikacijom potiču građane, osobito mlađe, na sudjelovanje u očuvanju baštine.²⁰

Financiranje kulture

Proračunski model kulture Évore oslanja se na sinergiju lokalnih poreznih prihoda, transfera iz nacionalnoga proračuna i europskih strukturnih i investicijskih fondova, pri čemu se kroz regionalni operativni program Alentejo 2030 kulturna baština tretira kao pokretač kohezijskoga i gospodarskog razvoja.²¹

Operativni proračun projekta Évora 2027 iznosi približno 50 milijuna eura, a financira se kombinacijom gradskih i nacionalnih sredstava, regionalnih fondova, privatnih sponzorstava i nagrade Melina

¹⁷ Universidade de Évora, <https://www.uevora.pt/en/study/courses/master-degrees?cod=6154>

¹⁸ Universidade de Évora, istraživački projekti, <https://www.uevora.pt>

¹⁹ Universidade de Évora, baština i digitalna humanistika, <https://www.uevora.pt>

²⁰ Europska komisija, CORDIS, projekt POCITYF (br. 864400),

<https://cordis.europa.eu/project/id/864400>

²¹ MR i PE2030 (Regionalni program Alentejo, 2021.)

Mercouri.²² Évora sustavno prenamjenjuje napuštene sakralne i plemićke objekte u prostore kulture, primjerice palaču Cadaval i dijelove samostana Remédios u arhive, galerije i prostore izvedbenih umjetnosti,²³ dok izvan zidina prenamjenjuje stara industrijska skladišta u kreativne četvrti, čime rasterećuje povijesnu jezgru i disperzira kulturnu ponudu u stambene četvrti.²⁴

Upravljanje

Suočena s gubitkom stambenoga fonda u jezgri, Općina Évora provodi prostorno i funkcionalno zoniranje unutar krovnoga razvojnog plana,²⁵ uključujući moratorije i stroga ograničenja na izdavanje novih dozvola za kratkoročni turistički smještaj radi zaštite prava na stanovanje.²⁶ Kroz prostorne i urbanističke planove regulira namjenu poslovnih prostora unutar zidina, čime potiče zadržavanje obrtničkih, trgovačkih i uslužnih djelatnosti potrebnih za svakodnevni život i sprječava prevlast sadržaja namijenjenih isključivo turistima.²⁷

U sklopu projekta POCITYF grad senzorskom infrastrukturom i anonimnim podacima mobilnih mreža prati gustoću posjetitelja u stvarnome vremenu, što omogućuje preventivno upravljanje tokovima na osjetljivim točkama poput Rimskoga hrama i katedrale.²⁸ Strateški odgovor na pritisak turizma jest sustavno izmještanje manifestacija u okolna ruralna i prigradska naselja regije Alentejo, čime se kroz program Europske prijestolnice kulture tokovi usmjeravaju izvan središta.²⁹

Promicanjem filozofije „Vagar” kulturne rute integriraju nematerijalnu baštinu, poput pjevanja Cante Alentejano pod zaštitom UNESCO-a, i

lokalnu gastronomiju, privlačeći posjetitelje koji ostaju dulje i troše disperzirano, izravno podupirući male obrte i obiteljska gospodarstva.³⁰

Sinteza i preporuke

Évora potvrđuje razvojnu važnost povezivanja povijesne jezgre s obrazovanjem, istraživanjem i rezidencijskim programima, što je usporedivo s nalazom Analize stanja o potrebi jačanja cjelogodišnjega života jezgre i boljega povezivanja kulturnih, obrazovnih i baštinskih kapaciteta.

Digitalna i energetska rješenja Évore korisna su kao smjer promišljanja, a u Dubrovniku ih treba vezati uz konzervatorske uvjete, upravljanje svjetskim dobrom i postojeće gradske procese planiranja, ponajprije kroz koordinaciju i pripremu pilot-rješenja. U dubrovačkom se kontekstu to već provodi kroz europske projekte Razvojne agencije Grada Dubrovnika. Koncept sporoga turizma blizak je dubrovačkoj potrebi da se posjetiteljsko iskustvo proširi izvan najopterećenijih točaka jezgre.

Funkcionalna integracija visokoga obrazovanja u jezgru: u Évori su fakulteti, knjižnice i studentski sadržaji smješteni u prenamijenjenim povijesnim zgradama unutar zidina.³¹ Za Dubrovnik to znači poticanje boljega povezivanja Sveučilišta u Dubrovniku, kulturnih ustanova, baštinskih institucija i istraživačkih programa s jezgrom, osobito kroz edukacijske, interpretacijske i rezidencijske programe koji jačaju cjelogodišnju vitalnost.

²² MR (operativni proračun približno 50 milijuna eura)

²³ UNESCO World Heritage Centre, Historic Centre of Évora (DGPC i Património Cultural), <https://whc.unesco.org/en/list/361/>

²⁴ PE2030 (urbanistički i baštinski okvir)

²⁵ PE2030

²⁶ OPO2025

²⁷ PE2030

²⁸ Europska komisija, CORDIS, projekt POCITYF (br. 864400),

<https://cordis.europa.eu/project/id/864400>

²⁹ BID; „Plano Estratégico para a Cultura de Évora: Relatório Final, Volume I i II, fevereiro de 2022” (u nastavku: PEC)

³⁰ UNESCO, Reprezentativna lista nematerijalne kulturne baštine čovječanstva, Cante Alentejano (upis 2014.), <https://ich.unesco.org/en/RL/cante-alentejano-polyphonic-singing-from-alentejo-southern-portugal-01007>; te MR

³¹ Universidade de Évora; usp. bilj. 6

Pametna energetska tranzicija zaštićene baštine: Évora koristi vizualno neinvazivne fotonaponske materijale i pametne mreže integrirane u povijesnu arhitekturu uz odobrenje konzervatora.³² U Dubrovniku se primjena odnosi na koordinaciju Odjela, konzervatorskih tijela, ustanova, energetskih stručnjaka i nadležnih gradskih odjela pri pripremi pilot-rješenja za javne kulturne prostore u jezgri, uz puno poštovanje konzervatorskih uvjeta.

Kulturna filozofija sporoga turizma: Évora platformu Europske prijestolnice kulture koristi za programe izvan središta, usmjerene na nematerijalnu baštinu i lokalni ritam života.³³ U Dubrovniku je postojeće festivalske, muzejske, knjižnične, filmske, izvedbene i interpretacijske programe moguće dodatno usmjeravati prema širem gradskom području, uključujući Elafite, Gornja sela, Rijeku dubrovačku, Gruž, Lapad i Mokošicu, čime se jača policentričnost, a jezgra rasterećuje bez slabljenja njezine simboličke uloge.

³² Europska komisija, CORDIS, projekt POCITYF (br. 864400), <https://cordis.europa.eu/project/id/864400>

³³ MR

Regensburg (Njemačka)

Kontekst i obuhvat

Regensburg je za Dubrovnik relevantan kao primjer gusto nastanjene povijesne jezgre u kojoj se status svjetskoga dobra povezuje s integriranim upravljanjem, regulacijom turističkih tokova, očuvanjem svakodnevnih funkcija i jasnim institucionalnim okvirom. Njegova vrijednost za usporedbu nije u veličini grada (Regensburg je razmjerno veći od Dubrovnika), nego u načinu na koji se baština, stanovanje, promet, turizam i kultura vode kao jedinstven sustav.

Stari grad Regensburg sa Stadthofom upisan je na Popis svjetske baštine 2006. godine prema drugom, trećem i četvrtom kriteriju kao jedini sačuvani veliki srednjovjekovni grad u Njemačkoj koji izvorno svjedoči o kulturi trgovine i diplomacije od 11. do 14. stoljeća.³⁴

Glavni turistički pritisak dolazi od riječnih kruzera na Dunavu i jednodnevnih izleta, što opterećuje povijesnu infrastrukturu.³⁵ Za razliku od restriktivnih barijera, Regensburg provodi prostorno i vremensko kanaliziranje grupa posjetitelja: broderske tvrtke unaprijed zakupljuju termine pristajanja, a kretanje skupina vodi se strogo određenim rutama izvan uskih ulica radi sprječavanja zagušenja.³⁶

Službena se politika dosljedno odupire muzealizaciji prostora pa kroz krovni dokument Integrirani plan upravljanja svjetskim dobrom zakonski štiti multifunkcionalnost: funkcije stanovanja, rada i lokalne trgovine imaju pravnu prednost pred turističkim sadržajima.³⁷

Demografski je Regensburg poučan kao suprotan slučaj: unutar zaštićene zone od 183 hektara grad zadržava izrazito visoku naseljenost, dok na razini cijeloga grada živi oko 150.000 stanovnika, od čega oko 15.000 trajno boravi u samoj povijesnoj jezgri.³⁸

Grad suživot građana i posjetitelja definira kao primarni pokazatelj uspjeha kulturne politike, osiguravajući da povijesno tkivo ostane prostor tradicionalnoga načina života i lokalnoga ponosa.³⁹ Uz tri visoke škole i snažnu studentsku populaciju, studenti su ključan demografski i kulturni stabilizator, pa su studentski domovi ciljano integrirani u staru jezgru radi cjelogodišnje dinamike izvan sezone.⁴⁰

Baštinski fenomeni

Konzervatorska zaštita gotovo 1.000 pojedinačnih spomenika unutar jezgre provodi se usklađivanjem lokalnoga ureda za arhiv i zaštitu spomenika s bavarskim zakonom o zaštiti spomenika, pri čemu vlasnici koji obnavljaju prema uputama konzervatora ostvaruju znatne porezne olakšice i izravne državne potpore.⁴¹

Regensburg povijesne spomenike tretira kao generatore kreativnih i društvenih aktivnosti, čime podiže kvalitetu lokacije za privlačenje novih stanovnika i inovativnih poduzeća, umjesto oslanjanja isključivo na turističku potrošnju.⁴²

³⁴ UNESCO World Heritage Centre, Old town of Regensburg with Stadthof (upis 2006.; zaštićena zona 182,8 hektara), <https://whc.unesco.org/en/list/1155/>

³⁵ Regensburg Tourismus GmbH, <https://tourismus.regensburg.de/en/experience-discover/unesco-world-heritage/-/sightseeing/unesco-world-heritage>

³⁶ „Integrated World Heritage Management Plan”, Grad Regensburg (u nastavku: IWHMP)

³⁷ IWHMP

³⁸ IWHMP (grad 150.000 stanovnika, jezgra oko 15.000 stanovnika, 183 hektara, gotovo 1.000 zaštićenih spomenika)

³⁹ „Management Plan: UNESCO World Heritage Site ,Old Town of Regensburg with Stadthof“, Grad Regensburg (u nastavku: MGMT)

⁴⁰ MGMT (integrirano i sudioničko upravljanje)

⁴¹ MGMT (gotovo 1.000 zaštićenih spomenika unutar 183 hektara)

⁴² MGMT (sudionički pristup)

Najveći je suvremeni izazov integracija obnovljivih izvora energije u jezgru, pa grad i konzervatori surađuju na ublaženim smjernicama koje pod strogim uvjetima dopuštaju vizualno neinvazivne, matirane solarne sustave koji bojom i oblikom oponašaju srednjovjekovni crijep.⁴³

Dionici

Unutar gradske uprave ustrojen je zaseban Ured za koordinaciju svjetske baštine, koji djeluje kao krovni integrator i usklađuje rad svih odjela, urbanizma, kulture, turizma i prometa, kako nijedna odluka ne bi narušila kriterije upisa na Popis svjetske baštine.⁴⁴

Kulturna se politika vodi kroz krovni Kulturni razvojni plan grada Regensburga, izravno integriran u opću urbanu i razvojnu politiku, koji kulturu razvija u sinergiji s civilnim društvom. Integrirani plan upravljanja baštinom zajednički su izradile radne skupine, u koje su ravnopravno uključeni gradski odjeli, nevladine organizacije, lokalni poduzetnici i regionalna vlada.⁴⁵

Suvremeni izazovi, poput klimatske krize i demografskih promjena, vode se kroz fleksibilne i uključive modele zajedničkoga upravljanja, čime baština ostaje živa razvojna imovina usklađena s potrebama zajednice.⁴⁶

Kulturni programi i produkcije

Krovni Kulturni razvojni plan grada Regensburga usmjerava programe prema sinergiji s civilnim društvom i prema cjelogodišnjoj prisutnosti kulture u svakodnevnome životu jezgre, čime se programska produkcija veže uz stanovnike, a ne samo uz posjetiteljske tokove.

⁴³ MGMT (zaštita od poplava i prilagodba)

⁴⁴ MGMT

⁴⁵ IWHMP (multifunkcionalnost: stanovanje, trgovina, usluge i turizam u jezgri)

⁴⁶ MGMT te „Kulturentwicklungsplan der Stadt Regensburg“, usvojen u Gradskome vijeću 26. ožujka 2015. (u nastavku: KEP); sudionički pristup

⁴⁷ Stadt Regensburg, Posjetiteljski centar svjetske baštine (otvoren 2011., prvi u Njemačkoj), <https://www.regensburg.de/welterbe>

Posjetiteljski centar svjetske baštine djeluje kao edukacijski i kulturni prostor namijenjen osvještavanju građana i gostiju o povijesnoj važnosti grada i o održivome razvoju, povezujući interpretaciju, edukaciju i kulturni program na jednome mjestu.⁴⁷

Interpretacija baštine

Regensburg interpretaciju baštine provlači kroz cijeli Integrirani plan upravljanja svjetskim dobrom, ugrađujući je izravno u njegovu matricu ciljeva i mjera. Težište nosi polje djelovanja posvećeno podizanju svijesti i istraživanju, oblikovano oko načela „Svjetska baština za sve: upoznati, razumjeti, prenijeti“, čime je posredovanje izvanredne univerzalne vrijednosti postavljeno kao trajna upravljačka zadaća, ravnopravna konzervatorskim i prostornim ciljevima.⁴⁸

Interpretacija je razložena u nekoliko povezanih ciljeva. Prenošnje kulturne vrijednosti građanima i posjetiteljima, dosljedno višejezično, oslanja se na edukaciju gradskih vodiča, na vođenja utemeljena na značenjima svjetske baštine, na koncept označavanja povijesnih zgrada te na ciklus akademskih predavanja.

Posebne obrazovne usluge za djecu i mlade obuhvaćaju program „Obrazovanje o svjetskoj baštini“, uključivanje škole u mrežu UNESCO-ovih pridruženih škola te sadržaje prilagođene djeci u stalnome postavu posjetiteljskoga centra. Poboljšanje čitljivosti i doživljajnosti dobra ostvaruje se mobilnim gradskim vodičem i audiovodičem, taktilnim modelima za slijepe i slabovidne osobe te rasvjetnim rješenjima koja noću podižu razumijevanje prostora.⁴⁹

Operativno uporište interpretacije čini spomenuti Posjetiteljski centar svjetske baštine koji na jednome mjestu povezuje interpretaciju,

⁴⁸ MGMT, engleska inačica (PDF): polja djelovanja 4.8 „Awareness raising and research“ (str. 71–73), 4.2 „Culture and tourism“ (str. 54–56) i 4.6 „Urban planning and development“ (str. 65); temeljni ciljevi Plana u Uvodu (str. 10–11).

https://www.regensburg.de/sixcms/media.php/464/STADT_RGBG_MANAGEMENTPLAN_WELTERBE_GB_screen.pdf

⁴⁹ Isto.

edukaciju i kulturni program. Interpretacijska se nit provlači i kroz druga polja djelovanja: u polju kulture i turizma kroz dvojezičnu rutu svjetske baštine i posredovanje izvanredne univerzalne vrijednosti kroz autentični doživljaj, a u polju urbanizma kroz čitanje gradskoga krajolika i javnoga prostora kao nositelja te vrijednosti. Budući da je ugrađena u upravljački ciklus, interpretacija u Regensburgu podliježe i sustavu praćenja provedbe te tako ostaje dijelom kontinuiranoga unaprjeđenja upravljanja dobrom.⁵⁰

Po svojoj je naravi regensburški pristup interpretaciji oblikovan iz upravljačke i komunikacijske perspektive, s naglaskom na informiranje, osvještavanje, višejezičnoj dostupnosti, označavanju i izgradnji imidža svjetskoga dobra. Strukturirana interpretacija baštine u suvremenome smislu, koja baštinu povezuje s iskustvom publike posredstvom univerzalnih vrijednosti bliskih i relevantnih svima te tematskoga i dramaturškoga oblikovanja, ostaje prostorom daljnjega razvoja.

Financiranje kulture

Proračun za kulturu i baštinu Regensburga oslanja se na njemački savezni program potpora za urbanu regeneraciju te na razvijen sustav lokalnih javno-privatnih zaklada, čime se kombinacijom gradskoga proračuna, državnih potpora i privatnoga kapitala znatno smanjuje izravni teret na lokalnu samoupravu.⁵¹

Upravljanje

Kako bi spriječio prevlast suvenirnica i franšiznih ugostiteljskih objekata koji potiskuju lokalni identitet povijesnih ulica, izazov izražen i u Dubrovniku, Regensburg provodi stroge prostorne planove namjene prizemlja povijesnih zgrada i potiče ostanak lokalnih obrtnika, tradicionalnih pekarnica i uslužnih djelatnosti koje koriste stanovnici.⁵²

Sinteza i preporuke

Regensburg pokazuje da se vitalnost povijesne jezgre postiže trajnim očuvanjem svakodnevnih funkcija: stanovanja, rada, lokalnih usluga, obrazovanja i trgovine, a ne samo kulturnim programima. To je izravno usporedivo s nalazima Analize stanja o pritisku turizma i slabljenju lokalnoga života u dubrovačkoj jezgri.

Njemački je primjer osobito važan za institucionalnu stranu upravljanja: Dubrovnik već ima snažne baštinske, kulturne i turističke mehanizme, a komparativni uvid pokazuje vrijednost njihove operativne povezanosti, tako da kultura, turizam, promet, prostor i zaštita baštine djeluju kao koordiniran sustav. Za Akcijski plan Programa to znači da se uvidi iz Regensburga prevode u smjernice, koordinacijske protokole, kriterije, partnerske programe i bolje korištenje postojećih instrumenata, oslanjajući se na politike koje u Dubrovniku većinom već postoje.

Očuvanje stambene i svakodnevne funkcije jezgre: prostorni i upravljački dokumenti Regensburga štite multifunkcionalnost te usklađuju stanovanje, rad, lokalnu trgovinu, turizam i baštinu. U Dubrovniku se to već provodi kroz postojeće mehanizme, a u okviru Programa može se osnažiti zagovaranjem i međuresornom koordinacijom mjera koje čuvaju stambenu, javnu i uslužnu funkciju jezgre, pri čemu Upravni odjel za kulturu Grada Dubrovnika djeluje kao suradnik i zagovaratelj u vezi s nadležnim odjelima za prostor, komunalni sustav, turizam, baštinu i imovinu.

Integrirano upravljanje svjetskim dobrom: Ured za koordinaciju svjetske baštine povezuje odluke o prostoru, prometu, turizmu, kulturi i zaštiti baštine te osigurava da upravljanje dobrom bude cjelovit urbani proces, a ne tek konzervatorska procedura. Dubrovnik već ima upravljačka tijela i planske mehanizme za svjetsko dobro, a komparativni uvid potvrđuje smjer nastavljanja njihova povezivanja s kulturnim planiranjem,

⁵⁰ Isto.

⁵¹ MGMT

⁵² IWHMP (multifunkcionalnost: stanovanje, trgovina, usluge i turizam u jezgri)

interpretacijom, kulturnim kalendarom, razvojem publike i upravljanjem posjetiteljskim tokovima.

Digitalni alati i pametna interpretacija: u Dubrovniku je prioritet povezivanje postojećih digitalnih i posjetiteljskih alata s interpretacijom baštine, klimatskom prilagodbom i upravljanjem kulturnom infrastrukturuom; takav pristup nadograđuje postojeće mehanizme poput programa „Respect the City!”, Dubrovnik Pass-a i projekata prilagodbe baštine klimatskim rizicima, a oslanja se i na digitalni blizanac Kneževa dvora koji je u Dubrovniku već u izradi.

Usporedba izazova

Usporedni pregled po razvojnim izazovima

Uz dva dubinska gradska primjera, ovo poglavlje donosi tematski pregled rješenja u odnosu na osam razvojnih izazova.

Pregled dokumentira primjer, mehanizam i izvor te ga povezuje s dubrovačkim nalazom, dok razradu mjera i smjer rješavanja zadržava Program.

1. Održivost modela financiranja

Komparativni primjeri pokazuju da predvidljivost potpora i širenje izvora financiranja jačaju cijeli kulturni ekosustav, što je usporedivo s dubrovačkom potrebom za stabilnijim programskim ciklusom i jasnijim razgraničenjem izvora utvrđenom u poglavlju o financiranju.

Primjer	Mehanizam	Izvor
Nizozemska	četverogodišnje strukturno financiranje kulturnih ustanova (Culturele Basisinfrastructuur)	Raad voor Cultuur ⁵³
Pula	višegodišnji programi i trogodišnje potpore institucionalnom i organizacijskom razvoju udruga	Grad Pula ⁵⁴
Zagreb	javni poziv za višegodišnje programe institucionalne potpore neprofitnim organizacijama u kulturi	Grad Zagreb ⁵⁵
Zaklada „Kultura nova”	višegodišnja podrška organizacijskom razvoju u trogodišnjem razdoblju	Zaklada „Kultura nova” ⁵⁶

⁵³ <https://www.raadvoorcultuur.nl/culturele-basisinfrastructuur-bis>

⁵⁴ <https://www.pula.hr/hr/novosti/obavijesti/detail/28406/>

⁵⁵ <https://zagreb.hr/posebni-javni-poziv-za-financiranje-visegodisnjih-/198878>

⁵⁶ <https://kulturanova.hr/program-podrske/o-programu-podrske/vrste-podrski>

2. Stručni kadar i uvjeti rada

Komparativni primjeri povezuju kulturnu i stambenu politiku radi privlačenja i zadržavanja stručnoga kadra, što je usporedivo s dubrovačkom potrebom povezivanja uvjeta rada i uvjeta života kulturnih radnika.

Primjer	Mehanizam	Izvor
Pariz	umjetničke rezidencije i atelje-stanovi (Cité internationale des arts)	Cité internationale des art ⁵⁷
Pazin	rezidencijalni program u obnovljenoj kući stare jezgre (Kuća za pisce – Hiža od besid)	Grad Pazin i Istarska županija (operativno Gradska knjižnica Pazin) ⁵⁸

⁵⁷ <https://www.citeinternationaledesarts.fr/en/>

⁵⁸ <https://www.pazin.hr/kultura/kuca-za-pisce/>

⁵⁹ <https://www.tabakalera.eus/en/about-us/know-us/>

3. Prostori za rad u kulturi

Komparativni primjeri pokazuju da se prostorni izazov rješava upravljanjem postojećim fondom jednako koliko i novom gradnjom, prilagodljivom prenamjenom baštinskih i industrijskih prostora te civilno-javnim partnerstvom, što je usporedivo s dubrovačkom potrebom za sustavnim infrastrukturnim planiranjem.

Primjer	Mehanizam	Izvor
San Sebastián	prenamjena tvornice duhana u Međunarodni centar suvremene kulture (Tabakalera)	Tabakalera ⁵⁹
Zagreb	civilno-javno upravljanje prostorima (Pogon)	Pogon – Zagrebački centar za nezavisnu kulturu i mlade ⁶⁰

⁶⁰ Pogon – Zagrebački centar za nezavisnu kulturu i mlade utemeljen je 2008. kao prva javna ustanova na načelima civilno-javnoga partnerstva. Savez udruga Klubtura, povijest mreže Clubture. <https://www.clubture.org/info/history>

4. Turizam i sezonalnost

Komparativni primjeri uređuju odnos kulture i turizma kroz strateško upravljanje destinacijom koje uključuje kulturu, cjelogodišnji program i usmjeravanje dijela turističkih prihoda u kulturu, što je usporedivo s dubrovačkom potrebom za uravnoteženijim odnosom kulture i turizma.

Primjer	Mehanizam	Izvor
Barcelona	dio prihoda od turističke pristojbe usmjeren u projekte u kulturi	Ajuntament de Barcelona ⁶¹
Šibenik	revitalizacija tvrđava u cjelogodišnji kulturni model (javna ustanova Tvrđava kulture)	Tvrđava kulture Šibenik ⁶²

⁶¹ https://www.barcelona.cat/infobarcelona/en/tema/tourism/greater-return-for-the-city-from-the-tourist-tax_1448015.html

⁶² <https://tvrđjava-kulture.hr/hr/o-tvrđavi-kulture/>

5. Modernizacija baštinske infrastrukture i interpretacije

Komparativni primjeri interpretaciju razvijaju kao cjelovit sustav s ulaznim posjetiteljskim centrima i tematskim disperziranim rutama, što je usporedivo s dubrovačkom potrebom za koherentnim interpretacijskim okvirom i rasterećenjem najopterećenijih točaka.

Primjer	Mehanizam	Izvor
Santiago de Compostela	posjetiteljski centri kao ulazne točke i tematske rute	Consortio de Santiago ⁶³
Krapina	arhitektonsko-interpretacijski koncept uranjanja u kontekst lokaliteta (Muzej krapinskih neandertalaca)	Muzej krapinskih neandertalaca ⁶⁴

⁶³ <http://www.consortio-santiago.org/es/estudio-de-la-ciudad-historica-0>

⁶⁴ <https://mkn.mhz.hr/>

6. Baština i zajednica

Komparativni primjeri očuvanje žive zajednice u jezgri postavljaju kao mjerilo uspjeha zaštite, povezujući baštinu sa stanovanjem i svakodnevnom funkcijom, što je usporedivo s dubrovačkom potrebom za jezgrom kao mjestom života, a ne samo posjeta.

Primjer	Mehanizam	Izvor
Lisabon	gradski dugoročni najam privatnih stanova i pretvaranje u priuštivo stanovanje (Renda Segura, Renda Acessível)	Câmara Municipal de Lisboa ⁶⁵
Split	očuvanje tradicijskih obrta i uslužnih radnji kroz plan upravljanja povijesnom jezgrom	Grad Split ⁶⁶

⁶⁵ Câmara Municipal de Lisboa kroz Program priuštivoga najma osigurava stanove, uključujući oko stotinu stanova u povijesnim četvrtima za mlade. Câmara Municipal de Lisboa / Público. <https://www.publico.pt/2025/09/11/p3/noticia/camara-lisboa-aprova-renda-acessivel-jovens-bairros-historicos-2146743> Informativna stranica programa: <https://informacoese-servicos.lisboa.pt/servicos/detalhe/programa-renda-acessivel-pra>

7. Policentrična dostupnost kulture

Komparativni primjeri grade publiku ondje gdje ljudi žive, izmještajući produkciju izvan povijesne jezgre, što je usporedivo s dubrovačkom potrebom za ravnomjernijom prostornom dostupnošću kulture. Cjelovit, sustavni primjer donosi dubinski prikaz Évore.

Primjer	Mehanizam	Izvor
Évora	kulturna produkcija kroz okolne općine Alenteja (vidjeti dubinski prikaz)	Associação Évora 2027
Rijeka	programski pravac 27 susjedstava (Rijeka 2020)	Rijeka 2020 ⁶⁷

⁶⁶ Grad Split, <https://split.hr/ukljuci-se/plan-upravljanja-gradskom-jezgrom>

⁶⁷ programski pravac okuplja susjedstva diljem Primorsko-goranske županije i povezuje ih sa susjedstvima iz dvadeset sedam zemalja Europske unije, šireći kulturnu produkciju izvan grada. Rijeka 2020 – Europska prijestolnica kulture. <https://rijeka2020.eu/program/27-susjedstava/>

8. Koordinacija kulturnog ekosustava

Komparativni primjeri koordinaciju grade kroz stalne forume i savjetodavna tijela te horizontalne mreže koje čuvaju autonomiju aktera, što je usporedivo s dubrovačkom potrebom za zajedničkim strateškim okvirom. Cjelovit, sustavni primjer donosi dubinski prikaz Regensburga.

Primjer	Mehanizam	Izvor
Regensburg	Savjetodavno vijeće za kulturu (Kulturbeirat) kao formalno savjetodavno tijelo (vidjeti dubinski prikaz)	Stadt Regensburg ⁶⁸
Hrvatska	nacionalna mreža razmjene i suradnje nezavisne scene (Clubture, od 2002.)	Savez udruga Klubtura, Mreža Clubture ⁶⁹

⁶⁸ <https://www.regensburg.de/kultur/kulturbeirat>

⁶⁹ program „Clubture-HR: programska razmjena i suradnja” trajno se provodi od 2002. godine i počiva na izravnoj suradnji organizacija nezavisne kulture. Savez udruga Klubtura, Mreža Clubture. <https://www.clubture.org/info/cthr> Clubture

